

Hilenin İşletme Sürekliliğine Etkisi

İpek Yaylalı^a, Doç. Dr. Duygu Celayir^b

^aİstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Doktora Öğrencisi, e posta: yaylalipek@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7171-7752

^bİstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe ve Denetim Bölümü, e posta: dcelayir@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1435-3910

MAKALE BİLGİLERİ

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi 8 Aralık 2022

Revizyon 29 Aralık 2022

Kabul tarihi 29 Aralık 2022

Öz

Rekabetin artması, teknolojik gelişmeler, iş hacimlerinin büyümesi ve faaliyet alanlarının genişlemesi işletmelerde karmaşık bir yapıya zemin hazırlamıştır. Bu gelişmelerin yanında yaşanan finansal sorunlar; işletmelerde hile ve suistimal riskini arttırmış ve sürdürülebilir başarıyı engellemiştir. Hile ve işletmenin sürekliliği kavramı birbiriyle ilişkili kavramlardır. Hile, bir işletmenin önümüzdeki on iki ay boyunca işine devam etme kabiliyetini tehdit edebilir. Yatırımcıların işletmeye olan güvenini zedeler ve başarısızlığına neden olabilir. Bir işletme iflas etme riskiyle karşı karşıya kaldığında veya finansal sıkıntıya düştüğünde, çalışanlardan mevcut ve potansiyel yatırımcılara kadar pek çok paydaş etkilenebilir. Bu açıdan işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için “güven” ve “itibar” önemlidir. Güven ve itibarı sarsacak olan ise “hile”dir. Ortaya çıkan hileler işletmelere olan güveni zedeleyerek işletmelerin devamlılığını etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, yaşanan hileler sonucunda birtakım düzenlemelere gidilmiş ve birçok ülkede muhasebe ve denetim alanında işletmeler, sermaye piyasaları, yasa koyucular tarafından denetime yönelik daha sağlam ve güçlü adımların atılması hedeflenmiştir. Bu çalışmada öncelikle hileyle ilişkin kavramsal çerçeve sunulmuş, hilenin verdiği zarar boyutu tartışılarak hileyle ilişkin sorumluluklar açıklanmıştır. İkinci bölümde ise işletmenin sürekliliği varsayımı ele alınmış ve hilenin işletmenin sürekliliğine etkisi açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hile, Hile Riski, İşletmenin Sürekliliği

Effect of Fraud on Business Continuity

Abstract

ARTICLE INFO

Research Article

Received 8 December 2022

2022

Received in revised form

29 December 2022

Accepted 29 December

2022

The increase in competition, technological developments, the growth of business volumes and the expansion of fields of activity have provided a basis for a complex structure in businesses. In addition to these developments, the financial problems that the organizations experienced increased the risk of fraud and misconduct in businesses and prevented a sustainable success. Fraud and “Going Concern” assumption are interrelated concepts. Fraud can pose a threat to a business's ability to continue its operations for the next twelve months. It damages the confidence that the investors have towards the business and may cause its failure. When a business is at risk of bankruptcy or in financial distress, this could affect many stakeholders, from employees to current and potential investors. In this respect, “trust” and “reputation” are important concepts for the businesses to endure. And what would damage this trust and reputation is the “fraud”. The emerging frauds could damage the trust that is put in the businesses and could affect the continuity of their operations. For this reason, as a result of the frauds that are experienced, various regulations have been put in place and many countries have set targets to take more durable and stronger steps towards the governance of accounting and auditing by businesses, capital markets and legislators. In the first chapter of this research, the conceptual framework of fraud is presented, then the extent of damage caused by fraud is discussed and responsibilities in relation to fraud are explained. In the second chapter, going concern assumption is taken under consideration and the effect that the fraud has on the said continuity is explained.

Keywords: Fraud, Fraud Risk, Going Concern

Giriş

Muhasebe skandalları olarak günümüze kadar etkisini sürdüren Enron, WorldCom, Adelphia, Qwest, Global Crossing, Dynogy, Royald Ahold ve Parmalat, Carme Vakası, Kmart, Tyco International, Xerox gibi büyük işletmelerde ortaya çıkan hile ve yolsuzluklar yalnızca işletmelerin sürekliliğini etkilememiş, tüm piyasaları etkisi altına almıştır. Yaşanan bu olumsuzluklar iş ve istihdam alanlarını daraltmış ve büyük maddi kayıplara neden olmuştur. Yaşananlar doğru ve güvenilir bilgiye olan ihtiyacı ve denetimin önemini gündeme getirmiştir. Başka bir önemli bir husus da yapılan hilelerin artık küçümsenmeyecek duruma gelmiş olmasıdır. İş ve işlemlerde ortaya çıkan hileler işletme içinden ve dışında yer alan kişi/kişilere fayda sağlarken geri dönülmeyecek şekilde önemli tahrifatlara neden olacağı gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bu aşamada, işletmelerde oluşturulan iç kontrol sistemleri kadar bağımsız denetimin önemi de tartışılmaz bir gerçektir.

2022 yılında ACFE (Association of Certified Fraud Examiners) tarafından yayımlanan raporda işletmelerin maruz kaldığı çeşitli hilelere ait yüzdelik dilimlerde işletmelerin gelirlerinin her yıl %5'ini hile sonucunda kaybettiği belirtilmiştir. Vakalardan ortaya çıkan kaybın 3.6 milyar\$ olduğu ve vaka başına düşen ortalama zararın da 1.783 milyon\$ olduğu ifade edilmiştir. Burada odaklanılması gereken nokta, hilelere maruz kalınan durumların her yıl işletmelere verdiği zarar boyutunun artıyor olması ve işletmelerin sürdürülebilirliğini engellemesidir.

Hile Kavramı

Günümüze kadar etkisini sürdüren ve piyasaları derinden etkileyen muhasebe ve denetim skandallarının ortaya çıkması ile “hile” kavramının üzerinde daha çok yoğunlaşılması gerektiği ortaya çıkmıştır. İngilizcesi “fraud” olan hile; aldatma, kandırma, yanlış yapma, yolsuzluk ve usulsüzlük gibi kavramları kapsamaktadır. ACFE'ye göre hile, “işletmenin varlıklarının veya kaynaklarının kasıtlı olarak kötüye kullanılması veya yanlış uygulamalar yoluyla haksız kazanç sağlanması” şeklinde tanımlanmıştır (ACFE, 2020, s. 6).

SAS (Statement of Auditing Standards) No:82 de ise hile; yapılacak olan işlemlerde bilinçli olarak finansal tablolarda yer alan rakamlar üzerinde oynanması ya da finansal tabloların raporlanmasında belge ve bilgilerin saklanması, tahrif edilmesi olarak tanımlanmıştır. (SAS No:82, 1996, s. 3). Koh ve Lee (2009) hileyi;

kişi ya da kurumları aldatmak ya da kandırmak için doğruların olduğundan farklı bir biçimde yanlış beyan edilmesi şeklinde ifade etmiştir. Bağımsız Denetim Standartları (BDS) 240'a göre hile; "yönetimden, üst yönetimden sorumlu olanlardan, çalışanlardan veya üçüncü taraflardan bir veya birden fazla kişinin, haksız veya yasalara aykırı bir menfaat elde etmek amacıyla yaptığı aldatma içeren kasıtlı eylemler"dir (BDS 240, 12a). Buna göre, işletmelerde kasıtlı olarak yapılan eylemler hile olarak tanımlanmaktadır. Bu aşamada hile ve hatayı ayırmak gerekmektedir. Hile, kasit ve kötü niyet içerir. Hata ve hile arasındaki fark finansal tablolarda düzensizliğe yol açan eylemin kasıtlı ya da kasıtsız yapılmış olması ile ilgilidir. Hatayı hileden ayıran en belirgin nokta kasit unsurudur. Hata; "istemeyerek ya da bilmeden yapılan yanlışlık, yanılma" olarak tanımlanmaktadır. Hile ise karşı tarafı aldatmak ve yanıltmak unsuru taşımaktadır.

Hile Türleri

Gelişen teknoloji ve ekonomi bağlamında işletmelerde ortaya çıkan hilelerin tespit edilmesi ve önlenmesi; maliyet, yönetimin tutum ve davranışları açısından zaman alabilmektedir. İnsan faktörünün yoğun ve etkin olduğu her alanda hile kaçınılmazdır. BDS 240'a göre, işletme yönetiminden sorumlu olanların yaptıkları hileler "yönetim hileleri", işletme çalışanları tarafından yapılan hileler de "çalışan hileleri" olarak sınıflandırılmaktadır (BDS 240, s. 7). ACFE ise hile türlerini varlıkların kötüye kullanılması, yolsuzluk ve hileli finansal raporlama olmak üzere üç başlık altında gruplandırmıştır (ACFE, 2022, s. 9).

Çalışan Hileleri

Çalışan hileleri, işletmelerde mevcut olan varlıkların kural dışı olarak kullanılarak işletmeyi zarara uğratması şeklinde ifade edilebilir. Burada yapılan hileler genellikle kasdi ve bilinçli bir şekilde yapılmaktadır (Mengi, 2013:47). Diğer bir ifadeyle, çalışanlar tarafından menfaat sağlamak için işletme varlıklarının alınması veya kötü niyetle kullanılmasıdır (Hall, 2004, s. 3). Çalışan hileleri, çalışanlar tarafından menfaat elde etmek için genelde işletmenin varlıklarının çalınması ya da kötü niyetle kullanılması olarak tanımlanmaktadır.

Kişilerde görülen anormal davranışlar hile potansiyelini yüksek olduğuna işaret etmektedir. Genellikle çalışanlar tarafından işletmelerde gerçekleşen hilelerde etkilenen işverendir (Mengi ve Yılmaz, 2013, s. 33).

Yönetim Hileleri

Yönetim hileleri, finansal tablolarda yer alan hesapların tahrif edilmesi ile işletmenin mevcut olan durumunun olduğundan daha iyi ya da daha kötü olarak gösterilmesi ve finansal tablolarda yer alması gereken tutarların ve açıklamaların bilerek yanlış beyan edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2016, s. 65). Tepe yöneticileri tarafından gerçekleştirilen hilerdir. İşletme içinde sık olarak yapılan hile türlerinden biri olan yönetim hileleri, hileli finansal raporlama olarak da tanımlanmaktadır (Özkul ve Özdemir, 2013, s. 76). Yönetim hileleri piyasa ve yatırımcıları derinden etkileyen ve zor duruma düşüren bir hile türüdür. Tespiti zor ve zaman alabilmektedir.

Çalışan hileleri ve yönetim hilelerinde, hileyi gerçekleştiren tarafın işletme içerisindeki konumuna göre bir ayırım yapılmaktadır. Yönetim hileleri daha çok işletme üst yöneticileri tarafından gerçekleştirilen, işletmenin durumunu olduğundan daha iyi göstermek, hisse fiyatlarını artırmak, daha iyi finansal kaynak sağlamak, daha az kâr payı dağıtmak gibi nedenlerle finansal tablolarda yapılan değişiklikler, gerçeğe uygun olmayan düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır (Hall, 2004, s. 3).

Varlıkların Kötüye Kullanılması

Varlıkların kötüye kullanılması, "finansal tabloların tüm önemli yönleriyle genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun bir şekilde sunulmaması etkisini ortaya çıkaracak şekilde işletme varlıklarının çalınması" olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli şekillerde meydana gelebilmektedir. Zimmete geçirme, varlıkların çalınması, işletmenin satın almadığı mal ve hizmet için bedel ödemesi gibi (BDS 240: A5).

Yolsuzluk

ACFE hilenin sınıflandırılmasında üç'lü bir ayırma gitmiş ve son grubu yolsuzluk olarak belirlemiştir. Yolsuzluk, özellikle kendisi için fayda elde etme çabası içinde olanların güven ve sorumluluğu kötü niyetle kullanmasıdır. ACFE, yolsuzluk ve ahlâki olmayan davranışları; rüşvet almak, irtikap (karşı tarafı rüşvet vermeye zorlamak), bağış ve hediye kabul etmek ve çıkarların çatışması olarak ele almaktadır.

Hileli Finansal Raporlama

BDS 240'a göre hileli finansal raporlama, finansal tablolarda olması gereken tutarların veya açıklamaların yer almaması ya da yanlış beyan edilmesi yoluyla yapılabileceği gibi kontrollerin yönetim tarafından yerine getirilmemesi ile de yapılabilmektedir. Finansal tablo hileleri, işletme tarafından finansal tablo kullanıcılarını, (özellikle yatırımcıları ve kredi verenleri) finansal tablolarda yer alan tutar ve açıklamaların bilinçli bir şekilde kasıtlı olarak yanlış beyan edilmesi yoluyla finansal tablo kullanıcılarının aldatılması şeklinde tanımlanmaktadır (Rezaee, 2005, s. 279).

Hileli finansal raporlama örnek olarak aşağıdaki teknikler kullanılarak yapılabilir (BDS 240, md. A3- A4.).

- Muhasebe kayıtlarının veya finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan destekleyici belgelerin tahrif edilmesi,
- Finansal tablolarda olaylara, işlemlere veya diğer önemli bilgilere ilişkin yanlış beyanlarda bulunulması veya kasıtlı olarak yer verilmemesi,
- Tutarlara, sınıflandırmaya, sunum türüne veya açıklamaya ilişkin olarak muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanması.

Hileye İlişkin Sorumluluklar

Son yıllarda yaşanan ve günümüze kadar etkisini sürdüren hileli finansal raporlama ve denetim başarısızlıkları denetim mesleğinin güvenilirliğini sorgulamış ve birçok işletme güvenilir ve doğru bilgiye ulaşma arayışına girmiştir. Finansal tabloların eksiksiz ve doğru bir şekilde hazırlanması hem yatırımcı hem işletmeler için önem teşkil etmektedir. Bağımsız denetim süreci, bu aşamada finansal tabloların ilgili karar alıcılar için güvenilirliğini sağlama konusunda önemli fonksiyonlar üstlenmektedir (Demir ve Çiftçi, 2016, s. 88). İşletmelerde uygulanan etkin bir bağımsız denetim süreci, doğrudan ve dolaylı olarak müşteri işletmenin sürekliliğine katkı sağlar (Uzay, 2017, s. 147). Dolayısıyla, güvenilir bilgiye duyulan gereksinim, bağımsız denetimin işletmeler için önemli bir fonksiyon olduğunun en temel göstergesidir (Kaya ve Uzay, 2018, s. 722).

Bağımsız denetçinin, yönetim tarafından yapılan hile (yönetim hilesi) kaynaklı önemli yanlışlığı tespit edememe riski, çalışanların yaptığı hileyi tespit edememe riskinden daha yüksektir. Çünkü, yönetimin her alanda doğrudan veya dolaylı olarak muhasebe kayıtlarına erişmesi ve hileleri önlemek için kontrol mekanizmalarını manipüle edecek bir konumda yer almasıdır (BDS 240, s. 7). İşletmelerde yaşanan hilelerin tespit ve önlenmesinde bağımsız denetçinin sorumlulukları en tartışmalı konulardan biri olmuştur. Nedeni ise bu tür hilelerin sadece bağımsız denetim aracılığıyla çözüme kavuşmayacağı aynı zamanda yönetiminde sorumlulukları arasında yer almasının gerekliliğidir.

Yaşanan hile ve usulsüzlüklerin tespiti ve önlenmesinde asıl sorumluluk işletme yönetimine aittir. İşletme yönetiminin hilelere karşı gerekli tüm önlemleri alması ve yapılan hilelerde gerekli yaptırımların uygulanması olası hilelerin meydana gelmesinde caydırıcı özelliğe sahip olacaktır. Bu süreçte yönetimin işletme içerisinde etik kültürü (bilinci) oluşturması ve etkin bir iç kontrol sistemini tesis etmesi önemlidir. Aynı zamanda denetim komitesi tarafından yapılan etkin ve adil bir gözetim ile bu sürecin desteklenmesi gerekir. Sonuç olarak, işletmelerde hile risklerinin tespiti ve önlenmesi aşamasında gerekli olunan tüm kontrol mekanizmalarının işletme yönetimi tarafından kurulması, yönetimin etik ve ahlaki kurallar çerçevesinde hareket etmesi olası hilelerin azaltılmasında önemli bir etkidir. Şöyle ki bu tür davranışlar; motive edici çalışma ortamının oluşturulmasına, çalışanların kıdem ve tecrübesine bağlı olarak kurallar kapsamında terfi edilmesine, ücret politikalarında dengenin kurulmasına ve olası hile ve usulsüzlük olduğunda iddia edilen ve şüphe duyulan durumlarda yönetimin gerektiği şekilde davranmasına öncülük edecektir (BDS 240, s. 4).

Bağımsız denetçinin hileye ilişkin sorumlulukları birçok düzenlemede bulunmakta olup, bunların en önemlisi BDS 240 (Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları)'tır. İlgili standartta denetçi sorumluluğu detaylı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda, standarda

denetim riski modeli dahil edilmiş olup; esas, ilke ve prosedürler açısından SAS 99'la uyumluluk sağlamıştır (Ertop, 2016, s. 24). Standart, bağımsız denetçilerin hilelerin ne olduğu, nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği hakkında fikir sahibi olmalarına, denetim sürecinde denetçilerin hile riskini çalışmalarında dikkate almalarının ve buna göre planlama yapmalarının kendileri için daha iyi olacağını vurgulamaktadır (Celayir, 2018, s. 158). Bu standartlara göre bağımsız denetçi "bir bütün olarak finansal tablolarda hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlıkların bulunmadığına dair makul düzeyde güvence elde etmekle sorumludur" (BDS 240, s. 5).

İşletmelerde olası hile risklerinin analiz edilmesi ve değerlendirilmesi, denetçinin denetim planı kapsamında ele alması gereken önemli bir konudur ve denetçi denetimin tüm alanlarında hile riskinin oluşumunu dikkate almak zorundadır (Payne ve Ramsey, 2005). Bu kapsamda denetçi hile risklerini değerlendirirken, mesleki ve tecrübesine dayanarak gerekli görülen denetim tekniklerini belirlemeli ve uygulamalıdır. Böylece denetçi, belirlenen denetim teknikleri aracılığıyla hile risklerine karşılık vermiş olacaktır (Celayir, 2018, s. 159). Bağımsız denetçi, işletme içerisinde gerçekleşmiş, şüphe duyulan ya da iddia edilen herhangi bir hile hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını belirlemek amacıyla yönetimi ve diğer kişileri sorgulamalıdır (BDS 240, s. 19). Ayrıca denetçi, diğer risk değerlendirme prosedürlerinden ve ilgili çalışmalardan elde edilen bilgilerin, hile riski faktörünün varlığına işaret edip etmediğini değerlendirmeli (BDS 240, s. 25) ve BDS 315'e uygun olarak finansal tablolarda yer alan hesap tutarları ve açıklamalarına ilişkin yönetim beyanı düzeyinde hile kaynaklı "önemli yanlışlık" risklerinin olup olmadığına yönelik denetim sürecini oluşturmalıdır (BDS 240, s. 26).

İşletmelerde Hile Yöntemleri ve Ortaya Çıkan Kayıplar

Hilenin önlenmesi ve ortaya çıkarılmasında birincil sorumluluk işletme yönetimi ve yönetim kuruluna aittir. Hile kayıplarını sınırlamanın en uygun maliyetli yolu, hilenin meydana gelmesini önlemektir. Bu nedenle uygun ve etkili bir kurumsal yönetim sistemi ve iç kontroller, hileye karşı ilk savunma hattı olarak çok önemlidir. Denetçiler, risk temelli bir yaklaşım uygulayarak ve hileye ilişkin temel sorumlulukları, finansal tabloların önemli ölçüde yanlış beyan edilmesi risklerini belirlemek, değerlendirmek ve bunlara yanıt vermektir. Bir teşvik veya baskıya işaret eden olayları ya da hile yapma fırsatı sağlayan durumları dikkate alırlar (Blomme, 2022).

Özellikle yaşanan Covid-19 salgını, tüm kurumsal başarısızlıkları önlemenin imkansız olduğunu göstermiş, aynı zamanda hilenin boyutlarını değiştirmiştir. Faaliyetlerde duraksamalar ve süreçlerde yeniden yapılanmalar gerçekleşmeye başlamıştır. Bununla birlikte, daha güçlü bir finansal raporlama ekosistemine ihtiyaç artmıştır. Ancak, etkin bir ekosistem önleyici tedbirlerin zamanında benimsenmesine veya sonuçların daha iyi yönetilmesine olanak sağlayabilecektir. Bu süreç işletmeleri her alanda büyük oranda etkilemiştir Söz konusu bu etkiler işletme ve muhasebe alanının en temel noktası olan işletme sürekliliğini tehdit etmiş ve bu kapsamın değerlendirilmesi önemli bir konu haline gelmiştir (Köse ve Ağdeniz, 2020, s. 69). Dolayısıyla, bu salgının ortaya çıkmasıyla işletmelerin karşılaştıkları hile türlerinin işletme sürekliliğine olan etkisinin fazla olduğu düşünülmektedir. Salgının hızla yayılması ekonomik anlamda işletmeleri dar boğaza sürüklemiş olup, bu olumsuz durumların hem işletme hem de çalışanlar üzerinde etkileri derinden hissedilmiştir. Ekonomiyi olumsuz etkileyen bu salgının finansal tablolara olan etkisi ile bağımsız denetim raporlarının nasıl ve ne şekilde olabileceği konusunda da birtakım belirsizliklerin doğmasına, özellikle sürekliliği tehdit eden durumların yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

ACFE tarafından 2022 yılında yayımlanan raporda pandeminin de etkileri dikkate alınarak, işletmelerin karşılaştıkları hile türleri düzeyinin yıllar itibarıyla nasıl değişikliklere uğradığı raporlanmıştır. Bu doğrultuda, 2022 yılında mesleki hile türlerine ilişkin vaka oranlarında varlıkların kötüye kullanılması %86 ve kaybin 100.000\$ olduğu, yolsuzluk oranı %50 düzeyinde ve 150.000\$ kaybin diğer yıllara göre çok fazla gerçekleştiği, finansal tablo hilelerinin ise diğer yıllarla aynı düzeyde (%9) seyrettiği, fakat 593.000\$ zararın diğer yıllara oranla arttığı saptanmıştır.

İşletmelerin sürekliliğini etkileyen finansal tabloların hazırlanması olduğu kadar, işletmenin büyüklüğü, türü, sektörel dağılım ve işletmelerde yapılan hileli işlemlerinde etkili olduğu göz ardı edilmemelidir. Söz konusu raporda en çok yapılan hileli işlemler ile ilgili veriler aşağıda görselleştirilmiştir. ACFE tarafından yayımlanan raporda işletmenin kuruluş türü çerçevesi; Özel İşletmeler, Halka Açık İşletmeler, Devlet Kuruluşları, Kar Amacı Olmayan İşletmeler ve diğer işletmeler şeklinde beş gruba ayrılmış olup, kayıplarda yaşanan yüzdelik ve tutar aşağıda Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. İşletme Türlerine Göre Hile Oranı ve Ortalama Kayıp

İşletme Türü	Yüzde%	Ortalama Kayıp\$
Özel İşletmeler	44%	120.000\$
Halka Açık İşletmeler	25%	118.000\$
Devlet Kuruluşları	18%	138.000\$
Kar Amacı Olmayan İşletmeler	9%	60.000\$
Diğer	4%	218.000\$

Kaynak: ACFE (2022: 28).

ACFE'nin 2022 yılında yayımlanan rapor sonucuna göre; meydana gelen hilelerin %69'undan fazlasının kâr amacı güden işletmeler tarafından meydana geldiği saptanmıştır. Bir önceki yılda özel ve halka açık işletmelerin yüzdelik dilimleri ile aynı seviyede olsa da kaybı düşüktür. Fakat devlet kuruluşları ve diğer işletme türleri tarafından gerçekleşen hilelerin verdiği zarar geçmiş yıllara oranla daha yüksektir. Bu yaşanan ortalama kaybın diğer yıllara göre artmasının Covid-19 salgının verdiği etki düşünülebilir. Bu bağlamda devlet kuruluşları ve diğer statüde yer alan işletmelerin piyasalarda oluşturacağı etki fazladır. Kâr amacı gütmeyen işletmeler ise sadece %9'luk bir dilimde yer almaktadır ve diğer işletme türlerine göre en az ortalama zarara (60.000\$) sahiptir.

Tablo 2. İşletme Büyüklüğü Kapsamında Çalışan Sayısına Göre Hile Oranı ve Ortalama Kayıp

Çalışan Sayısı	Yüzde%	Ortalama Kayıp\$
100 ve altında çalışan	22%	150.000\$
100-999 arasında çalışan	24%	100.000\$
1000-9999 arasında çalışan	29%	100.000\$
10000 ve üstü çalışan	25%	138.000\$

Kaynak: ACFE (2022: 29).

Tablo 2'de işletme büyüklüğü kapsamında çalışan sayılarına bakıldığında; hilelerin en çok çalışan sayısı 100 ve altında olan işletmelerde görüldüğü tespit edilmiştir. Çalışan sayısının düşük olduğu işletmelerde hilelerin ortaya çıkmasında birçok faktör sıralamak mümkündür. Fakat en önemli faktörün işletmeler tarafından maliyet etkeninin dikkate alınması ve iç kontrol mekanizmalarının uygulanmaması şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3. Sektörlere Göre Hile Oranı ve Ortalama Kayıp

Sektör	Yüzde%	Ortalama Kayıp\$
Banka ve Finansal Hizmetler	351%	100.000\$
İnşaat	78%	203.000\$
Eğitim	69%	56.000\$
Enerji	97%	100.000\$
Catering Hizmetleri	52%	55.000\$
Devlet ve Kamu Yönetimi	198%	150.000\$
Sağlık Hizmetleri	130%	130.000\$
Bilgi ve İletişim	60%	58.000\$
Sigorta	88%	130.000\$
Üretim	194%	177.000\$
Madencilik	22%	175.000\$
Emlak	41%	435.000\$
Sosyal Hizmetler	58%	78.000\$
Perakende	91%	65.000\$
Teknoloji	84%	150.000\$
Kargo Hizmetleri	82%	252.000\$
Toptan Ticaret	28%	400.000\$

Kaynak: ACFE (2022: 32).

ACFE tarafından yayımlanan raporda tüm sektörlerin hile oranı ve ortalama kayıpları ele alınmıştır. İlgili tüm sektörlerin hile oranı yüzdeliği içerisinde yüksek olan beş sektör sırasıyla; Banka ve Finansal Hizmetler, Devlet ve Kamu Yönetimi, Sağlık Hizmetleri, Üretim ve Perakende olduğu saptanmıştır. Bu tür sektörlerde genellikle yolsuzluk söz konusu olup, nakit dışı hareketlilik ve faturalama işlem hileleri yaygındır. Yine tabloda belirtildiği üzere yüzdelik dilimde düşük bir seviyede sahip olmasına rağmen ortalama zararın daha çok inşaat, kargo hizmetleri ile toptan ticaret sektörlerinde olduğu görülmektedir. Bu ortalama zararın yüksek çıkmasına etki eden faktörün salgın nedeni ile uzaktan çalışma, online alışveriş ve kontrol yetersizliği olduğu söylenebilir.

Tablo 4. İşletmelerde Yapılan İşlem Türlerine İlişkin Hile Oranları ve Ortalama Kayıpları

İşlem Türü	Vaka Sayısı	Yüzde%	Kayıp\$
Faturalandırma	416	20%	100.000\$
Nakit Dışı İşlem	385	18%	78.000\$
Masraf Ödemeleri	232	11%	40.000\$
Çek ve Ödemeler	208	10%	100.000\$
Elden Nakit Ödeme	199	9%	15.000\$
Kredi Kartı Kopyalaması	198	9%	50.000\$
Maaş Bordrosu	198	9%	45.000\$
Nakit Hırsızlığı	169	8%	45.000\$
Nakit Ödeme Yolsuzlukları	58	3%	10.000\$

Kaynak: ACFE (2022: 12).

İşletmelerde yapılan işlem türlerine ilişkin hile oranları ile ortalama kayıpları ele alındığında; genellikle işletmelerde varlıkların kötüye kullanılmasının en yaygın olduğu ve en yüksek zararın faturalandırma işlemlerine ait olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu vaka işletmeler açısından büyük bir risk oluşturmaktadır. Diğer taraftan finansal açıdan risk oluşturan çek ve ödemeler ile nakit dışı işlemlerin verdiği zararın boyutu da yüksek olup, işletmelerin fiziksel varlıkların ve yatırımların çalınması bakımından büyük bir risk potansiyeli oluşturmaktadır.

Tablo 5. İşletmelerde Gerçekleşen Hilelerin Departmanlara Göre Oranı ve Ortalama Kaybı

Departmanlar	Vaka sayısı	Yüzde%	Ortalama Kayıp\$
Operasyonlar	273	15%	74.000\$
Muhasebe	230	12%	155.000\$
Üst Yönetim	206	11%	500.000\$
Satış	203	11%	100.000\$
Müşteri Hizmetleri	140	8%	40.000\$
Satın Alma	131	7%	129.000\$
İdari Destek	131	7%	90.000\$
Finans	95	5%	160.000\$
Yönetim Kurulu	58	3%	500.000\$
Bilgi Teknolojisi	53	3%	150.000\$
Depolama	58	3%	116.000\$
Üretim	63	3%	100.000\$
Tesisler ve Bakım	49	3%	58.000\$
Pazarlama ve Halkla İlişkiler	35	2%	112.000\$
İnsan Kaynakları	29	2%	100.000\$
Araştırma ve Geliştirme	17	1%	75.000\$

Kaynak: ACFE (2022: 47).

Tablo 5'te işletmelerde gerçekleşen hilelerin en çok operasyon, muhasebe, üst yönetim, satış, müşteri hizmetleri, satın alma ve idari destek departmanlarında gerçekleştiği tespit edilmiştir. Yine tabloda görüldüğü üzere yönetim kurulu tarafından yapılan hilelerin oranı düşük olsa da verdiği zarar yüksektir.

ACFE raporunda görüldüğü üzere işletmelerin sektör, büyüklük, ciro, çalışan ve departmanlar arası yaşanan hilelerin sayısı ve verdiği zararın tutarsal boyutu işletme sürekliliğine doğrudan etkisi büyüktür. İşletmelerin karlılığına etki eden bu olumsuz durumların geleneksel yöntemlerle çözülemeyeceği görülmüştür. Bu tür vakaların tamamen kaldırılmayacağı gerçeğiyle birlikte minimum seviyelere çekilmesi büyük kayıpların yaşanmasını önleyecektir. Bu tür işlemler için gerekli olan iç kontrol sisteminin acilen işletmelerde tasarlanması ve kurulması gerekmektedir. Günümüz teknolojileri kapsamında kurumsallaşmanın önemi bir kez daha karşımıza çıkmıştır.

İşletme Sürekliliği Kavramının Değerlendirilmesi

İşletmelerin sürekliliği kavramı bir varsayım olarak kabul edilmektedir. İlgili varsayım kapsamında işletmelerin sınırsız bir ömre sahip olduğunu ve işletme ömrünün işletme ortakları ve hissedarların yaşam sürelerine bağlı olmadığını öngörülmektedir. Dolayısıyla, işletmeler tarafından düzenlenen finansal tabloların işletme faaliyetleriyle ilgili karar alma aşamalarında önemli olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan, günümüze kadar etkisini sürdüren küresel skandallar neticesinde yatırımcılar açısından artık "işletmenin sürekliliği" kavramı önemli bir hale gelmiştir (Demirkol, 2019, s. 479). İşletme yönetimlerinin sürekliliği etkileyen olumsuz durumları belirlemeleri, karar alma süreçlerinde bu durumları dikkate almaları ve buna uygun politika geliştirmeleri sürekliliği sağlama açısından olumlu fayda sağlayacaktır (Vargün ve Yıldız, 2022, s. 156).

"İşletmenin sürekliliği" varsayımı muhasebe ilkelerinin temel taşlarından biridir. İşletmenin sürekliliği, düzenlenen bilançonun işletme değerini gelecekte görünür kılmasının yanında aktif şekilde kalacağını varsayarak göstermesidir (Gray ve Manson, 2008, s. 663). Diğer bir ifadeyle işletme sürekliliği, işletmenin öngörülebilir gelecekte faaliyetlerine devam edeceği, iflas, konkordato gibi durumlara karşılaşmayacağı, varlıklarından fayda sağlamaya ve borçlarını ödemeye devam edeceği anlamlarını taşımaktadır (Moradi vd., 2012). İşletmelerin sürekliliği kavramı, düzenlenen finansal tabloların işletmelerin gelecekte varlığını etkilemesi bakımından finansal tabloları doğrudan etkilemektedir (Karacan ve Uygun, 2012:228). Bu nedenle işletme yönetimi finansal tabloları hazırlarken, işletme faaliyetlerini belli bir süreye bağlı olmaksızın devam edeceği konusunda uygun davranmaları ve işletmenin geleceği ile ilgili bilgileri dikkate almaları önemlidir (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 51). İşletmenin sürekli olma durumu yalnızca işletmenin sahipleri ve ortakları tarafından değil, işletmenin paydaşları tarafından da beklenen bir durumdur.

Son yıllarda yaşanan ve günümüze kadar etkisini sürdüren muhasebe skandalları, daha uygun ve kapsamlı bir denetim sürecini gündeme getirmiştir (Martens vd., 2008, s. 765). Denetim raporları sadece işletmelerin cari durumlarla değil, gelecek dönemleri de kapsayan bir bakış açısıyla hazırlanması büyük bir önem arz etmektedir. Bu noktada işletmenin sürekliliği kavramı ve varlığını sürdürebilme yeteneği denetimin bir bakış açısı konumundadır (BDS 570, s. 4). Böyle bir kavramın varlığı hem yöneticiler hem de paydaşlar için önemli olup, süreklilik kavramı ile ilgili işletme yönetimine ve bağımsız denetçiye önemli ve ciddi sorumluluklar düşmektedir (Senal ve Erkan, 2019, s. 116).

İşletme sürekliliği ile ilgili birçok tanım yapılmış olup, BDS 570 ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS 1) kapsamında ise şu şekillerde tanımlanmaktadır.

İşletmenin sürekliliği BDS 570'te işletme süreklilik esası şu şekilde aktarılmıştır (BDS 570, s. 4);

"İşletmenin sürekliliği esası uyarınca finansal tablolar, işletmenin sınırsız bir ömre sahip olduğu ve öngörülebilir gelecekte faaliyetlerini sürdüreceği varsayımıyla hazırlanır. Yönetimin işletmeyi tasfiye etme veya ticari faaliyetleri sona erdirmeye niyeti ya da mecburiyeti bulunmadığı sürece, genel amaçlı finansal tabloların hazırlanması işletmenin sürekliliği esasına dayanır."

TMS 1 kapsamında ise işletme sürekliliği şu şekilde tanımlanmıştır (TMS 1, s. 25):

"Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardına göre; yönetim, finansal tabloları düzenlerken işletmenin faaliyetlerini süreklilik içerisinde devam etme yetisini değerlendirir. Yönetimin şirketi tasfiye etme veya ticari faaliyetini sona erdirmeye niyeti veya mecburiyeti yoksa finansal tablolar süreklilik kavramına göre düzenlenir. Yönetim, değerlendirmelerini yaparken işletme faaliyetlerinin sürekliliğine kuşku düşürecek önemli belirsizlikler taşıyan olaylar veya koşulların farkındaysa, bu belirsizlikleri açıklar. İşletme, finansal tablolarının süreklilik esasına göre hazırlanmaması halinde, bu hususu, finansal tablolarının düzenlenmesi sırasında dayandırdığı temel ve işletmenin süreklilik arz etmeyecek şekilde değerlendirilmesinin nedeni ile birlikte açıklar." Değişik şekillerde yapılan tanımlarla birlikte, işletme sürekliliği kavramının en genel şekli ile ortak bir hüküm içermektedir. Buna göre; "aksini ispat edecek bir kanıt olmaması şartıyla, işletmenin sonsuza kadar faaliyetlerini sürdüreceğinin varsayılmasıdır". Bu kapsamda işletme sürekliliği kavramı net ve belli olmayan işlemler kümesini gerçekleştirme üzere oluşturulmuştur.

İşletmenin Sürekliliği Kapsamında Denetçi ve Yönetimin Sorumluluğu

İşletmenin sürekliliği kapsamında denetçinin sorumluluğu, işletmenin sürekliliğinin sağlanıp sağlanmadığına, finansal tabloların düzenlenmesinde yönetimin işletme sürekliliği esasını kullanmasının uygun ve yeterli olup olmadığına ve işletmenin sürekliliğine ilişkin ciddi ve önemli şüphelerin bulunup bulunmadığı konusunda bir karara varmasıdır (BDS 570, s. 6). Bu durum, denetçinin gelecekte işletmenin faaliyetlerini devam ettirebilecek kabiliyete sahip olduğuna dair bir inancı olup olmadığını da bir göstergesidir (Triani vd., 2017, s. 31).

İşletme tarafından oluşturulan bilgiler, işletmenin sürekliliğinin devamı için yeterli düzeyde olması önemlidir. İlgili bilgiler yeterli düzeyde değilse hata olasılığı artmakta ve bu durum denetçiyi yanlış bir sonuca götürebilmektedir. Ortaya çıkan hata riskinden dolayı da denetçi önemli bir maliyet unsuruyla karşılaşmaktadır. Denetçi, sorumluluğu çerçevesinde denetimin kapsamını, yapısını ve zamanlamasını buna göre ayarlamak durumundadır (Geiger ve Rama 2006). Fakat, denetçi sürekliliğinin değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir çalışmada bulunmamışsa; denetçi işletmenin sürekliliğini yönetimle birlikte değerlendirmesi gerekmektedir. Sürekliliği engelleyen durumların olmasına yönelik gerekli soruşturma çalışmasını yapmalıdır (Tepegöz ve Türedi, 2015, s. 47). İşletmenin sürekliliğine etki eden risklerin ortaya konulması hem işletmenin geleceği hem de yatırımcılar açısından son derece önemlidir (Tas vd., 2018, s. 342). Bu açıdan denetçi, işletmenin sürekliliğine ilişkin önemli ve ciddi olaylar, koşullar ve risklerin olup olmadığını değerlendirmelidir.

Denetçinin işletmenin sürekliliğini dikkate alma ve uygun görülen durumlarda denetçi görüşünde yapılacak olan değişimler BDS 570 "İşletmenin Sürekliliği" standardı ile düzenlenmiştir. Bahsi geçen standarda göre denetçi, finansal tabloların hazırlanmasında yönetimin kullandığı işletmenin sürekliliği varsayımının uygunluğuna ilişkin yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etme ve işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin önemli bir belirsizliğin olup olmadığı konusunda bir sonuca varma sorumluluğu taşımaktadır (BDS 570, s. 6).

Finansal tabloların hazırlanmasında en temel nokta olan işletmenin sürekliliği varsayımı kapsamında, yönetimin tüm koşullarda sürekliliğe dair bir değerlendirme yapması gerektirir (SPK, Seri X No:22, Yirmi Dördüncü Kısım Md. 4). Bu kapsamda, sürekliliği etkileyecek olumsuz durumların diğer bir ifadeyle tasfiye olmayacağı, işi durdurmayacağı ya da tasfiye planı olmadıkça, işletmelerin finansal tablolarını süreklilik esasına göre düzenlemeleri gerekir (Akpotu ve Israel, 2013). İşletmenin aşırı borç yükünden kaynaklanan finansal sıkıntılar içerisinde olması ya da iflasa sürükleyecek kadar bir borç davası ile karşı karşıya kalması neticesinde yönetim bu olumsuz durumları finansal tablo dipnotlarında göstermelidir (Celayir, 2022, s. 184).

İşletme yönetimi, işletme sürekliliğine ilişkin durumları değerlendirirken finansal tabloların düzenlendiği tarihten itibaren en az on iki ayı kapsayacak şekilde işletmenin geleceğine yönelik öngöründe bulunması gerekmektedir. İşletmenin geleceğine yönelik öngörü de finansal tabloların düzenlendiği tarihte elde edilen bilgi, belge ve tahminlere dayanır. Söz konusu bu öngörüler; işletmenin büyüklüğü, cirosu, faaliyet konusu, sermaye yapısı, gelecekte pazarın durumu ve finansal başarısızlıklar şeklinde örneklendirilebilir (Tepegöz ve Türedi, 2015, s. 46).

İşletme yönetimi, işletmenin sürekliliği varsayımını devam ettirebilme kabiliyetine ilişkin finansal tablolarda önemli ve ciddi şüphelerin olabileceği durumlar hakkında açıklama yapabilir. Açıklanan durum ve olayların belirli şartlara bağlanması ya da bazı durumların diğer olaylarla birlikte değerlendirilmesi de olayların ve koşulların önemli bir konuma gelmesine ortam yaratmaktadır (Uzay ve Tanç, 2010, s. 151).

Hilenin İşletme Sürekliliği Üzerinde Etkisi

Hile ve işletmenin sürekliliği sorunları genellikle ilişkilidir. Hile, bir işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetini tehdit edebilir; yatırımcıların işletmeye olan güvenini zedeler ve başarısızlığa yol açabilir. Hileli davranışlar bir işletmenin sorunlarını hilelemeyi amaçlayabilir.

Küresel anlamda hızlı gelişen teknoloji ile yaşanan değişimler, maddi kazancı daha önemli hale getirmiştir. Hileli kazanç boyutu, insanların birçok alanda hile ve yolsuzluk yapma olasılığını da artırmıştır. Günümüzde insan faktörünün olduğu yerde hile kaçınılmazdır. Çünkü ihtiyaçlar doğrultusunda yaşam şekillenmektedir. Bu değişim ve döngüye ayak uydurabilmek için baskı ve fırsat unsuru devreye girmektedir. İşletmelerde yaşanan hile ve yolsuzluklar sürekliliği etkilediği kadar hem toplumu hem de vergi boyutu çerçevesinde devleti etkilemektedir. İşletmelerde yapılan hileler yaygınlaştıkça, çevresine verdiği zarar da giderek artmaktadır. 2000'li yıllarda yaşanan ve günümüze kadar etkisini sürdüren muhasebe skandalları neticesinde denetimde yaşanan başarısızlıklar bağımsız denetimin önemini vurgulamıştır. Sürekliliği korumak adına bağımsız denetim süreci kadar hile denetiminin de işletmeler açısından ne kadar önemli olduğu, olası hilelerin kim ya da kimler tarafından yapıldığı, hangi nedenlerle hileye karışıldığı, hilenin nasıl ve hangi yollarla gerçekleştirildiği dikkate alınarak, faaliyetlerin her alanında yapılan hile denetimlerinin çok daha dikkatli ve titiz bir şekilde yürütülmesi önemli hale gelmiştir (Bozkurt, 2016, s. 352, Yang, Jiao ve Buckland, 2017, s. 314).

Muhasebe verilerinin usul ve esaslara uygun bir şekilde kayıtlara alınması önemlidir. Fakat günümüzdeki işletmelerde muhasebe verilerinin kayıtlara alınmasında gerekli olan raporlama, analiz ve değerlendirme konularında eksik olduğu görülmektedir. Bu durumların işletmelerde yaşanan hilelerin ve yolsuzlukların ortaya çıkartılması konusunda zayıf kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca muhasebe sürecine etki eden yönetimin tutumu ve hileli işlemlere katılma eylemi de diğer bir etkidir (Lehman ve Okcabol, 2005, s. 615). Bunlarla birlikte, finansal tabloların yanlış ve yanıltıcı düzenlenmesi işletmenin kontrol sistemini zayıflatmış, kurumsal yönetimin etkinliğini azaltmış ve denetimin kalitesini düşürdüğü bir gerçektir (Çankaya ve Gerekan, 2009, ss. 96-97).

Finansal raporlama ekosistemindeki denetçiler ve diğer tüm paydaşlar (yönetim kurulları ve yönetimi, yasa koyucular, standart belirleyiciler, düzenleyiciler, kamu gözetimi yetkilileri), ekosistemin dayanıklılığını artırmak için çok önemlidir. Yönetim, işletmenin gelecekteki performansını değerlendirmek için ilgili bilgilere sahiptir ve yönetimin işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin değerlendirme ve herhangi bir belirsizliğin açıklanması, denetçinin prosedürlerinin temelini oluşturur. Bir işletmenin sürekliliğini sona erdirmesine neden olabilecek gelecekteki olaylar veya koşullar için önemli yanlışlıkları belirleme yeteneği daha fazladır. Denetçi, gelecekteki bu tür olayları veya koşulları tahmin edemez. Buna göre, denetçi raporunda işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin önemli bir belirsizliğe herhangi bir atfı yapılmaması, işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin bir garanti olarak görülemez (IAASB, 2021).

İşletmelerin sürekliliği sağlayabilmeleri için gerekli olan dört adımın uygulanması önemlidir. Bunlar; (Zikmund, 2008, ss. 62-64).

- İşletmelerde hilelerin meydana gelmesine zemin hazırlayan hile risk faktörlerin tespit edilmesi ve önlenmesi,
- İşletmelerde olası hilelerin belirlenmesi ve analiz edilmesi,
- İşletmelerde hileye fırsat hazırlayan öncelikli risklerin belirlenmesi ve ilgili çalışmaların yapılması,
- İşletmelerde iç kontrollerin tekrardan gözden geçirilmesi, yeniden yapılandırılması ve iç kontrollerdeki zayıflıkların yok edilmesi şeklinde sıralanmaktadır.

Sonuç

Küreselleşmenin etkisiyle piyasalarda yaşanan sermaye hareketlerinin ani değişimi, iş hayatında belirsizliğe neden olmuştur. Bu süreçte hileli işlemler artmış ve bu durum işletmelerin sürdürülebilirliğinin engellenmesine neden olmuştur. Gerçekleşen hile ve suistimal olayları dikkate alındığında, işletmelerin varlığını devam ettirebilmelerinin risk altında olduğu söylenebilir. Ne var ki, hilenin işletmelere olan etkisi alınan önlemlere ve yapılan çalışmalara karşın her geçen gün artmaktadır. Son yıllarda, yüksek profilli kurumsal başarısızlıklar ile finansal raporlama ekosistemine duyulan güven aşınmıştır. Finansal raporlamadaki bu güven krizini çözmek için finansal raporlama ekosisteminin tüm bölümlerinde düzeltici adımlara ihtiyaç vardır.

Son dönemde yaşanan COVID-19 salgını, baskıyı daha da arttırmış ve işletmeleri hile ve kurumsal başarısızlıklara karşı daha savunmasız hale getirmiştir. Hile, bir işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetini tehdit edebilir; yatırımcıların işletmeye olan güvenini zedeler ve başarısızlığa yol açabilir. Bu süreçte güçlü bir finansal raporlama ekosistemi geliştirilmelidir.

İşletmelerin kuruldukları andan itibaren sahip ve ortaklarının ömürlerinden bağımsız, faaliyetlere bağlı olarak sınırsız bir ömre sahip oldukları kabul görmektedir. İşletmelerin varlığını devam ettirebilmeleri için rekabet ortamına ayak uydurması, faaliyetlerde devamlılığa odaklanması ve yatırımların doğru zamanda yapılması gereklidir. Bu bakımdan işletme ortaklarının işletmelerin geleceği ile ilgili birtakım ölçütlere yer veren doğru bilgileri dikkate alarak işletmenin sürekliliğine katkı sağlamaları önemlidir. Bu aşamada yönetim, sürekliliği tehdit edecek riskleri önceden tespit ederek işletme iflasını ve ciddi kayıpları önleyebilir.

Çalışmada 2022 yılında ACFE tarafından yayımlanan rapordaki veriler baz alınarak hilelerin işletme sürekliliğine olan etkisi dikkate alınmıştır. Şöyle ki; ACFE tarafından iki yılda bir yayımlanan raporlara bakıldığında hilenin boyutları; sektör, işletme büyüklüğü, çalışan sayısı, çalışanların konumu, işlem türleri, departmanlar vb. gibi durumların işletmelerde ortaya çıkan oran ve yaşanan kayıpları farklılaşmaktadır. Raporla, hilelerin yüzdelik oranlarının ve verdiği maliyetin salgınla arttığı gözlemlenmiştir. Bu aşamada işletmeler için güçlü bir iç kontrol sistemi ve denetimin etkinliğinin önemli bir kez daha ortaya çıkmıştır. İşletmelerin maliyet faktörünü ikinci planda tutarak tüm alanlarda kontrol mekanizmaları kurmaları ve denetime ağırlık vermeleri önemli bir durumdur. İşletmelerin kurumsal yönetim anlayışı içerisinde hareket etmesiyle de hile riskinin ve kayıpların azalacağı öngörülmektedir.

Kaynakça

- ACFE, (Association of Certified Fraud Examiners) (2020). "Report to The Nation on Occupational Fraud and Abuse", <http://www.acfe.com/report-to-the-nations/2020/>
- ACFE, (Association of Certified Fraud Examiners) (2022). "Occupational Fraud 2022: A Report To The Nations", <http://www.acfe.com/report-to-the-nations/2022/>
- Akpotu, C., & Israel, O. (2013), External auditors' unethical behaviour and corporate business. *International Journal of Business and Management Invention*, 2(4), 12-18.
- Akdoğan, N., & Tenker, N. (2007). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri (11. Baskı)*. Gazi Kitabevi: Ankara.
- Auditing Standards Board, *Ethics Interpretations*. SAS No:82., (1996), <http://www.aicpa.org/research/standards/auditattest/downloadabledocuments/au00316.pdf>.
- Blomme, H. (2022). <https://www.accountancyeurope.eu/audit/fraud-and-going-concern-restoring-public-trust-in-the-financial-reporting-ecosystem/>
- Bozkurt, N., (2016). *İşletmelerin Kara Deliği Hile: Çalışan Hileleri (Genişletilmiş 3.Baskım)*. Alfa Yayınları: İstanbul.
- Celayir, D., (2012). Denetimde hile ve bağımsız denetçinin hile risk değerlendirme süreci. *Sosyal Bilimler Dergisi* (20), 154-167.
- Celayir, D., (2022). İşletmenin sürekliliği varsayımının denetçi raporuna etkisi. *Journal of Research in Business*, 7(1), 180-194.
- Çankaya, F., & Gerekan, B. (2009). Hile denetçiliği mesleği ve sertifikalı hile denetçiliği mesleki standartları ve ahlak kuralları. *Muhasebe ve Denetim Bakışı*, (28), 93-108.
- Demir, E., & Çiftçi, Y. (2016). Denetçi bağımsızlığının etik ilkeler çerçevesinde incelenmesi: bir denetim firması uygulaması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 31(18), 88-97.
- Demir, M., & Arslan, Ö. (2019). Bağımsız denetim standartları açısından hileye karşı denetçinin ve tarafların sorumluluklarının bağımsız denetçiler yönünden değerlendirilmesi: türkiye'deki bağımsız denetçilere yönelik bir anket çalışması. *Muhasebe ve Denetim Bakışı*, (57): 61-82.
- Demirkol, Ö. F., (2019). BDS 570 işletmenin sürekliliği standardının uygulama süreci ve bağımsız denetim raporlarına etkisi: bist inşaat ve bayındırlık sektöründe uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 478-489.
- Ertop, K. (2016). Risk bazlı denetim yaklaşımı açısından finansal tabloların bağımsız denetimde bağımsız denetçinin hileyle ilişkin sorumlulukları. *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, 1(3), 1-28.
- Geiger, M. A., Rama, D. V. (2006). Audit firm size and going-concern reporting accuracy. *Accounting Horizons*, 20(1), 1-17.
- Gray, L., Manson, S. (2008). *The Audit Process: Principles, Practice and Cases*. London: Business Press.
- Hall, J. A., (2004). *Accounting Information Systems, Fourth Edition, Chapter 3- Ethics, Fraud and Internal Control*. South-Western Publishing Co.
- IAASB (2021). <https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/Proposed-standards/IAASB-Discussion-Paper-Fraud-Going-Concern.pdf.aspx?lang=en-GB>
- Kamu Gözetimi Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). *BDS 240 finansal tabloların bağımsız denetiminde bağımsız denetçinin hileyle ilişkin sorumlulukları standardı*. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2022_Seti/bds%20240.pdf.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). *BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı*. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/BDS%20570.pdf.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). *TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı*. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS_2020/TMS%201.pdf.
- Karacan, S., & Uygun, R. (2012). *Denetim ve Raporlama*. Kocaeli: Umuttepe Yayıncılık.
- Kaya, H. P., & Uzay, Ş. (2018). Hileli finansal raporlama ve bağımsız denetçinin sorumluluğu. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, (20), 721-740.
- Koh, A. N., Arokiasamy, L., & Lee, C., (2009). Forensic accounting: public acceptance towards occurrence of fraud detection. *International Journal of Business and Management*, 4(11), 145-149.
- Köse, T., & Ağdeniz, Ş. (2020). COVID-19 salgınının bds 570 işletmenin sürekliliği standardının uygulama sürecine etkileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 30(161), 69-94.
- Lehman, C., & Okcabol, F. (2005). Accounting for crime. *Critical Perspectives on Accounting*, (16), 613-639.
- Martens, D., Bruynseels, L., Baesens, B., Willekens, M., & Vanthienen, J., (2008). Predicting going concern opinion with data mining. *Decision Support Systems*, 45(4), 765-777.
- Mengi, B. T. (2013). İşletme içi hilelerin ortaya çıkarılmasında ve sorgulanmasında bir araç olarak beden dili. *Mali Çözüm Dergisi*, (117), 41-56.
- Mengi, B. T., & Yılmaz, S. T. (2013). Yatırım hileleri. *Öneri Dergisi*, 10(39), 31-39.
- Moradi, M., Salehi, M., Yazdi, H. S., & Gorgani, M. E., (2012). Going concern prediction of iranian companies by using fuzzy c-means. *Open Journal of Accounting*, 1(2), 38-46.
- Ulucan Özkul, F., & Özdemir, Z. (2013). Çalışan hilelerinin önlenmesinde proaktif yaklaşımlar: kurumsal işletmelerde insan kaynakları yöneticileri üzerine nitel bir araştırma. *Öneri Dergisi*, 10(40), 75-89.
- Payne, E. A., & Ramsay, R. J. (2005). Fraud risk assessments and auditors professional skepticism. *Managerial Auditing Journal*, 20(3), 321-330.
- Rezaee, Z. (2005). Causes, Consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), 277-298.
- Senal, S., & Erkan, A. (2019). Bağımsız Denetim kapsamında işletme sürekliliği: borsa istanbul'da imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 105-118.
- SPK Tebliği (2006). *Sermaye piyasasında bağımsız denetim standartları hakkında tebliğ*. Resmî Gazete, 12.06.2006.
- Taş, O., Mert, H., Güner, M., & Duyar, G. (2018). The Effect of ISA 570 going concern on audit reports. *Press Academia Procedia*, (7), 339-343.
- Tepegöz, Ş. M., & Türedi, H. (2015). İşletmenin sürekliliği varsayımı ve denetçinin sorumluluğu. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE)*, 13(2) 43-52.
- Triani, N. A., Satyawan, M. D., & Yanthi, M. D. (2017). Determining the Effectiveness of going concern audit opinion by ISA 570. *Asian Journal of Accounting Research*, 2(2), 29-35.
- Uzay, Ş. (2017). Bağımsız denetimin işletmenin sürekliliğine katkısı. *KGK Muhasebe ve Denetimi Sempozyumu*. İktisadi Gelişimde Muhasebe ve Denetimin Önemi, 27-28 Eylül 2017, İstanbul.
- Uzay, Ş., & Tañç, Güngör Ş. (2010). İMKB'de işlem gören şirketlerin bağımsız denetim raporlarında işletmenin sürekliliği kavramının analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, (12), 143-179.
- Vargün, H., & Yıldız, B. (2022). Bağımsız denetim standardı (BDS) 570 kapsamında işletme sürekliliğinin değerlendirilmesi: bist kobi sanayi endeksi üzerine ekonometrik bir analiz. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24(1), 153-172.
- Yang, D., Jiao, H., & Buckland, R. (2017). The determinants of financial fraud in chinese firms: does corporate governance as an institutional innovation matter?. *Technological Forecasting and Social Change*, (125), 309-320.
- Zikmund, P. (2008). 4 Steps to a successful fraud risk assessment. *Internal Auditor*, 65(1), 60-64.